

PROFESSIONEEL AMATEURISME

De jaren zeventig binnen het Vlaamse jeugdhuis ¹

JAN-FREDERIK ABBELOOS *

HET JEUGDHUIS IS AL VIJFTIG JAAR OUD. NIET METEEN NIEUW DUS, MAAR WEL EEN SYMBOOL VAN DE OPKOMST VAN DE JONGERENCULTUUR VANAF HET EINDE VAN DE JAREN VIJFTIG. EEN SYMBOOL DAT OOK SNEL VERZUILD RAAKTE. TIJDENS DE JAREN ZEVENTIG KWAM DIE VERZUIILING ECHTER STEEDS MEER ONDER DRUK TE STAAN. DE MEERWAARDE VAN LEVENSBESCHOUWELIJKE VERSPLINTERING WERD BEVRAAGD. DESKUNDIGHEID, EMANCIPATIE EN PROFESSIONALISERING WERDEN DE NIEUWE MODEWOORDEN. DE OVERTUIGING GROEIDE DAT DE JEUGDHUISBEZOEKERS NIET VROEGEN OM GROTE PEDAGOGISCHE PROJECTEN MAAR WILDEN DRINKEN, DANSEN EN HUN VRIJE TIJD SLIJTEN MET VRIENDEN. IN DEZE BIJDRAGE RECONSTRUEREN WE DIE EVOLUTIE DOOR DE SITUATIE BINNEN DE ZUILEN EN OP DE JEUGDHUISVLOER TE BEKIJKEN. HET IS METEEN EEN OPROEP VOOR MEER HISTORISCH ONDERZOEK NAAR DE NAOORLOGSE JEUGDCULTUUR – IN HET BIJZONDER DE JEUGDHUISVLOER – EN MAATSCHAPPELIJKE ONTZUIILING, TWEE THEMA'S DIE ONDERBELICHT BLIJVEN BINNEN DE STUDIE NAAR DE BELGISCHE EIGENTIJDSE GESCHIEDENIS.

I. Bedenking : What's another year ?

De Britse historicus Eric Hobsbawm noemt de twintigste eeuw een eeuw van extremen, een tijdperk van snelle maatschappelijke veranderingen en politieke, sociale en culturele revoluties. Een centrale rol daarin speelde volgens hem de jeugd en de jeugdcultuur, een identiteitscreatie die steunde op massaconsumptie en vrije tijd, verpakt in een ideaal van individuele vrijheid : “*Youth culture became the matrix of the cultural revolution in the wider sense of a revolution in manners and customs, in ways of spending leisure and in the commercial arts, which increasingly formed the atmosphere that urban men and women breathed*” ².

Een traditioneel versnellingsmoment voor deze culturele jongerenrevolutie zijn de gouden jaren zestig. Het in 2004 verschenen boekje *De jaren '60, (on)bekend en (on) bemind* bevat verschillende mondelinge getuigenissen over de *golden sixties* in Vlaanderen. Het is opvallend om te zien hoe verschillend die achteraf gewaardeerd worden door de tijdgenoten. Van een geborgen, warm leven op de boerderij tot de studentenopstanden van '68 : de jaren zestig hielden er duidelijk verschillende snelheden op na. En toch klinkt het in de inleiding dat niemand kan ontkennen dat die periode het gezicht van onze moderne maatschappij heeft veranderd ³. Die intuïtie wordt vaak ontleend aan de Amerikaanse socioloog Ronald Inglehart. Hij sprak in 1977 al van

1 Ik dank Sep Kindt en Thomas Buerman voor de inhoudelijke tips, Willy Faché en Willy Seeuws voor de interviews die ik in 2002 met hen had, Bouke Billiet voor de correcties en Gita Deneckere voor de begeleiding van mijn licentiaatsthesis waar dit artikel op voortbouwt.

2 ERIC HOBSBAWM, *Age of Extremes : The Short Twentieth Century 1914-1999*, London, 1995, p. 329-330.

3 MARCEL KERFF, MARIO SMEETS & FRED HERCENS, *De jaren '60, (on)bekend en (on)bemind*, Antwerpen, 2004, p. 9.

een stille revolutie die tijdens de sixties woedde in de Westerse wereld. De naoorlogse economische hausse en de babyboom zorgden ervoor dat de jongere generaties andere waardepatronen ontwikkelden waarbij zogenaamde ‘postmateriele’ verwachtingen rond sociale en individuele ontwikkeling centraal stonden ⁴.

Hans Righart nam de these midden jaren negentig over en werkte ze uit voor Nederland. Een dergelijke mentaliteitsstudie voor het naoorlogse België ontbreekt trouwens. Righart erkende dat er verschillende jaren zestig bestonden naargelang de sfeer of de leeftijdsgroep die je bestudeert, maar hij beschouwde de “eindeloze jaren zestig” toch als iets unieks. “Zo ontstond een beeld van Nederland dat aan het einde van de jaren vijftig een uiterst wankele balans van traditie en moderniteit vertoonde. Die balans werd verstoord door een dynamische kracht, die zich rond 1960 voelbaar maakte. (...) Dat epicentrum was rond 1970 tot rust gekomen : de oppositionele jeugdcultuur was gedeeltelijk geïntegreerd, gedeeltelijk uit elkaar gevallen” ⁵.

In 1997 relativeerden Paul Luykx en Pim Slot de constructie van de ‘nieuwe’ jaren zestig door ze terug te projecteren tot de stille jaren vijftig, een decennium waarin veel van wat tien jaar later opdook toen al kiemde. Een wachtkamer, zoals ze het zelf noemden ⁶. Hans Righart nam hun kritiek ter harte. In het postuum verschenen *De wereldwijde jaren zestig* laat hij meer ruimte voor continuïteit binnen de mentaliteitsverandering : “Het is belangrijk in te zien dat de vier genoemde factoren [babyboom, popmuziek, jeugdcultuur en media, JFA] allemaal al in de jaren vijftig aanwezig waren, maar dat zij pas in de jaren zestig een verbinding aangingen om vervolgens haast onontwarbaar met elkaar verstrengeld te raken. (...) Wie vraagt naar de aard van de jaren zestig (...) ziet zich ook geconfronteerd met het probleem in hoeverre zij een cesuur vormen in de postwar histories. Indien het vooral over culturele revoluties gaat, is het de vraag hoe discontinu zij eigenlijk zijn (...) ?” ⁷.

Deze bedenking van Hans Righart dient als achtergrond voor dit artikel. We gaan op zoek naar een nieuwe manier van leven maar beschouwen het als een naoorlogse mentaliteitsverandering, een geleidelijk en soms moeilijk te definiëren proces dat niet per tien jaar valt uit te splitsen. Deze bijdrage zal daarom de jaren zeventig als tijdsbaken openbreken door verder terug en vooruit te kijken, op zoek naar tendensen, constanten maar ook veranderingen en eventuele breukmomenten. Tegelijk gaan we de vage groep

4 RONALD INGLEHART, *The Silent Revolution : Changing values and political styles among western publics*, Princeton, 1977.

5 HANS RIGHART, *De eindeloze jaren zestig : geschiedenis van een generatieconflict*, Amsterdam, 1995, p. 265-266.

6 PAUL LUYKX & PIM SLOT (red.), *Een stille revolutie? Cultuur en mentaliteit in de lange jaren vijftig*, Hilversum, 1997, p. 8.

7 HANS RIGHART, *De wereldwijde jaren zestig. Groot-Britannië, Nederland, de Verenigde Staten*, Utrecht, 2004, p. 80 & 154.

van “de jongeren” die zo centraal lijkt te staan in de naoorlogse culturele evolutie concreter maken door het veld van de jeugdhuiswerking als onderwerp te nemen.

Het jeugdhuiswezen is interessant omdat het een sociocultureel veld bij uitstek was waarin “oude” en “nieuwe” maatschappelijke tendensen samenkwamen. Enerzijds lag de opkomst van het jeugdhuis op het einde van de jaren vijftig in het verlengde van een zich ontwikkelende consumptiementaliteit waarin vrijheid en individualisme de moderne sleutelwoorden waren. Anderzijds werd de feitelijke jeugdhuiswerking snel verzuild in verschillende katholieke, socialistische en liberale jeugdhuiskoepels. Die verzuiling paste in een oudere maatschappelijke logica waarin de nadruk lag op het collectief en de autoriteit. Een samenlevingsvorm die voor een deel nog bevestigd werd in 1973 met de ondertekening van het Cultuurpact. In wat volgt gaan we na wat deze spanning concreet betekende voor de jeugdhuiswerking tijdens de jaren zeventig. De verdere regionalisering zorgde er ook voor dat er een verschillend net van jeugdhuizen groeide in Vlaanderen en Wallonië. Dit artikel bekijkt alleen het Vlaamse verhaal, maar er blijft nood aan een vergelijking tussen beide landsdelen. Centraal binnen de Vlaamse evolutie staat de ontwikkeling van de Vlaamse Federatie voor Jeugdhuizen (VFJ), een organisatie die we dan ook van dichtbij zullen bekijken. Tot slot gaan we ook op zoek naar de jeugdhuisvloer. Hoe beleefden de bezoekers van de jeugdhuizen hun jaren zeventig en was daar een nieuwe manier van leven merkbaar ?

• De instuif was de centrale activiteit in het jeugdhuis, een gezellig samenzijn met vrienden op het ritme van de muziek. (Foto Vlaamse Federatie van Jeugdhuizen, collectie Sep Kindt)

II. From above : *Het jeugdhuis en de zuilen*

Het jeugdhuis : vernieuwend, verguisd, verzuild

Het jeugdhuis ontstond uit een reflex van bevrijding én bevoogding⁸. De eerste initiatieven beantwoordden duidelijk aan een vraag van de jongeren zelf, *teenagers* tussen zestien en achttien jaar ongeveer. Als pioniers van de consumptiementaliteit, wensten zij een meer individuele en vrijblijvende vorm van vrije tijdsbeleving. De tegenvallende ledenaantallen bij de jeugdbewegingen toonden volgens de tijdgenoten aan dat activiteiten die vooral gericht waren op het creëren van samenhang en een collectieve identiteit aan succes inboetten⁹. De jeugdbewegingen waren vooral gericht op mannelijkheid, eendracht en hiërarchie¹⁰. Maar de teenagers wilden een meer ongedwongen organisatievorm om hun vrije tijd te beleven. Om die reden werden tussen 1950 en 1956 de eerste “clubhuizen” op touw gezet. De voornaamste initiatieven in Vlaanderen kwamen trouwens uit jeugdbewegingen als Chiro en Scoutsbeweging, de Dienst Jongerengemeenschappen (JGM), maar ook uit de *Young Women’s Christian Association* (YWCA) en op initiatief van privépersonen.

Jeugdbewegingen speelden dus in op de veranderende vraag maar niet iedereen juichte het idee van een jeugdhuiswerking toe. Een deel van de naoorlogse intelligentsia hield de jeugdbeweging lange tijd hoog in het vaandel en zag het als de enige vorm van gezonde ontspanning¹¹. De wereld buiten de jeugdbeweging was er een van nozems en asfaltjeugd, een klasse van niet-georganiseerde jongeren die het ideaal van de jeugdbeweging niet aankon en zich verloor in de commerciële consumptiecultuur¹². Het misprijzen voor deze jongeren en de jeugdhuiswerking zou echter verdwijnen zodra men op overheidsniveau wel de meerwaarde van het jeugdhuiswezen erkende. De ontwikkeling van de verzorgingsstaat impliceerde dat ook de bewindvoerders aandacht kregen voor de jeugdproblematiek. In 1957 werd binnen de Nationale Jeugd Raad (NJR) al een Nationale Commissie Jeugdtehuizen opgericht die de jeugdhuisinitiatieven moest inventariseren en criteria opstellen voor erkenning en subsidiëring. De eerste subsidiëring kwam er

8 De vroege verzuiling van de jeugdhuiswerking tijdens de jaren vijftig en zestig binnen een ontwikkelende verzorgingsstaat en consumptiecultuur bespreek ik elders meer uitgebreid [JAN-FREDERIK ABBELOOS, “De Zuilen Van Het Jeugdhuis”, in *Van Mensen & Dingen. Tijdschrift Voor Volkscultuur in Vlaanderen*, nr. 1, 2004 (jg. 2), p. 26-37].

9 D. BONDUCELLE, *De levenswijze en de verzuchtingen van de jongeren tussen 12 en 25 jaar. Onderzoek in 1959 in de gemeenten Willebroek en Chapelle-Lez-Herlamont*. Brussel, 1970; HENRI CAMMAER, *De houding van de 16-17-jarigen in het Vlaamse land tegenover het verenigingsleven : een sociaal-pedagogisch onderzoek door het Studiecentrum voor jeugdwerk*, Leuven, 1962.

10 GITA DENECKERE, “Jeugd, beweging en regeneratie : een inleiding”, in *BEG/CHTP*, nr. 8, 2001, p. 7.

11 WILLY FACHE, “De evolverende positie van de jeugdbeweging”, in LUC BRAL (red.), *Jeugdbeweging vandaag*, Deurne, 1987, p. 88.

12 GER TILLEKENS, *Nuchterheid en Nozems : de opkomst van de jeugdcultuur in de jaren vijftig*, Muidenberg, 1990; MANUELLA DU BOIS-REYMOND, “Vrijetijd en massajeugd”, in THEO BECKERS & HANS MOMMAAS, *Vrijetijd tussen vorming en vermaak. Een inleiding tot de studie van de vrije tijd*, Leiden/Antwerpen, 1990, p. 100.

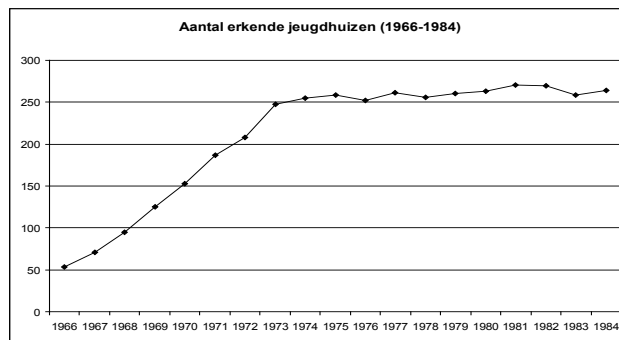
in 1960, hetzelfde jaar dat ook de “danswet” werd goedgekeurd. Die verbood aan elke minderjarige de aanwezigheid in danszalen zonder een voogd, behalve bij niet-commerciële initiatieven zoals instuiven in jeugdhuizen.

Al die promotie liet de zuilen niet onverschillig. De vertegenwoordigers binnen de NJR namen hun ervaringen mee naar de eigen zuil en kaartten daar de oprichting van een eigen federatie aan. Men ontwikkelde het discours dat ook de niet-georganiseerde jeugd moest beschermd worden tegen al te veel massacultuur. Het jeugdhuis vormde daartoe het ideale middel. De katholieken begonnen als eerste de prille initiatieven te vertegenwoordigen en te bestuderen binnen de Katholieke Jeugdraad (KJR). De andere zuilen volgden, gebeten door het idee en als reactie op de katholieke initiatieven. De oprichting van de katholieke Commissie Jeugdhuizen en de Socialistische Federatie van Jeugdhuizen (SFJH) kwam er in 1962. De liberalen verschenen vier jaar later op het toneel maar de Liberale Federatie voor Jeugdhuizen (LFJH) kende pas vanaf 1971 een duidelijke werking en structuur¹³. De koepels vergaderden binnen de nationale commissie en vanaf 1965 binnen de Vlaamse Federatie van Jeugdhuizen (VFJ), waarover verder meer.

De jaren zeventig : subsidiëring en wetgeving

1972/73 waren sleuteljaren voor de jeugdhuiswerking door de aanpassing van de subsidiecriteria en de danswet uit 1960. De leeftijd waarop men zonder voogd mocht uitgaan, werd in 1973 verlaagd tot 16 jaar. Meteen waren de jeugdhuizen hun vroegere monopoliepositie ten aanzien van 16- tot 18-jarigen kwijt. De waarde van het jeugdhuisinitiatief kwam op de helling te staan en een aantal jeugdhuizen commercialiseerden en namen de rol van de danscafés over. We merken dan ook dat het aantal erkende jeugdhuizen vanaf 1973 stagneert.

Grafiek 1
Aantal erkende jeugdhuizen (1966-1984)

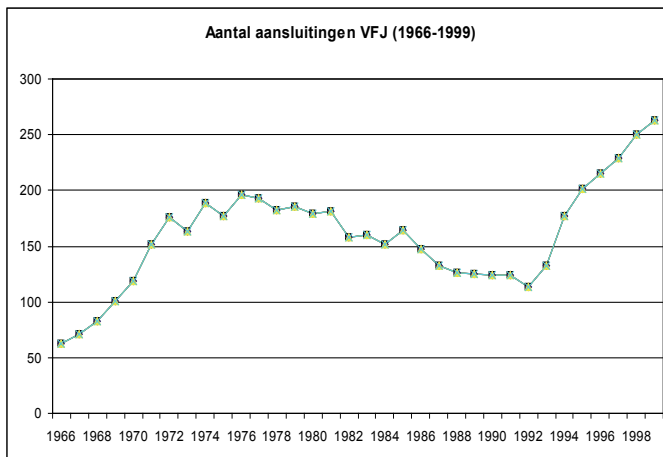

Bron : zie tabel 1.

¹³ LFJH, even kennismaken met de Liberale Federatie voor Jeugdhuizen [1976] (Liberaal Archief, LFJH, 1698).

Binnen het VFJ is er vanaf 1976 zelfs sprake van een geleidelijke terugval die blijft duren tot 1994. Op dat moment is er weer een duidelijke heropleving van de jeugdhuiswerking die samenvalt met de decentralisering van het subsidiebeleid jegens de gemeenten (decreet van 9 juni 1993) ¹⁴.

Grafiek 2
Aantal aansluitingen VFJ (1966-1999) ¹⁵

Tijdens de jaren zeventig steeg de ondersteuning door de overheid exponentieel. Op 30 november 1972 keurde de Minister van Nationale Opvoeding en Cultuur nieuwe subsidiëringcriteria goed. Voortaan werden de jeugdhuizen gesubsidieerd aan de hand van de functies die ze vervulden. Dit was een correctie op de sterk kwantitatieve en formele criteria die sinds 1960 gehanteerd werden. De criteria waren uitgewerkt binnen de intussen Nederlandstalige (niet langer nationale) Jeugdraad en de VFJ, voornamelijk op voorspraak van Willy Faché, die in 1967 als licentiaat pedagoog door de VFJ was aangetrokken als deskundige ¹⁶.

De jeugdhuizen kregen drie verschillende toelagen. Ten eerste een basistoelage voor de huur, onderhoud en uitbouw van accommodatie. Ten tweede was er een weddetoelage

¹⁴ Het is de vraag in hoeverre de decentralisering van het subsidiebeleid de heropleving van het jeugdhuiswerk verklaart. Hoewel de twee fenomenen opvallend samenvallen, mag waarschijnlijk de impact van een economische heropleving en de renaissance van de rockmuziek (grunge) en de zogenaamde alternatieve jongerencultuur niet uit het oog worden verloren. Met dank aan Sep Kindt voor deze opmerking.

¹⁵ H. HOUBEN, *De geschiedenis van Jongeregemeenschappen (JGM) : van katholieke jongerenbeweging tot jeugthuiskoepel*, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, KUL 1999, p. 140.

¹⁶ WILLY FACHÉ, "Discussiepunten i.v.m. de subsidieregeling jeugdehuiswerk", in WILLY FACHÉ, *Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk*, Antwerpen, 1982, p. 109-112; WILLY FACHÉ, "Subsidiëring van functies", in WILLY FACHÉ, *Bronnenboek ...*, p. 113-114.

- Behalve instuiven werden er ook *workshops* georganiseerd in de jeugthuizen, zoals hier in de Jeugdclub 't Kasseiken in Wachtebeke.
(Foto Vlaamse Federatie van Jeugthuizen)

voorzien voor de aanstelling van een permanent verantwoordelijke, een soort vrijwillige beroepskracht binnen het jeugdhuis. Er bestond reeds een weddetoelage voor de verantwoordelijke sinds 1965, maar in 1973 werd die verhoogd van 40 en 60 procent tot 75 procent van de totale loonlast. Tot slot werd er een werkingstoelage berekend aan de hand van een puntensysteem dat de verschillende activiteiten en de begeleiding evalueerde. Deze functies bleven vaag maar hechtten veel belang aan de participatie van de jeugdhuisbezoeker zelf. De ontplooiing en actieve bijdrage van die bezoeker werd centraal gesteld¹⁷.

Dit waren veelbelovende criteria die de werking binnen de jeugthuizen moesten stimuleren. Het systeem heeft echter niet naar behoren gewerkt. Enerzijds kwamen er klachten vanuit verschillende jeugthuizen dat de inspecties van de jeugthuizen te gekleurd waren en dat ook de nieuwe criteria vooral grote en eerder commerciële initiatieven bevoordeelden¹⁸. Anderzijds viel het relatieve aandeel van de weddetoelagen

17 Voor een bespreking van de subsidiëeringscriteria tijdens de jaren zeventig zie ROLAND LAMBERT, *Inductieve doelstellingsanalyse van het subsidiebeleid van de rijksoverheid ter attentie van jeugdhuiswerk*, Departement Sociale en Vrije Tijdsagogiek, RUG, 1981, 113 p.

18 PAUL MAHIEU, "Het Mattheuseffekt in het jeugdhuiswerk", in *Jeugdhuiswerk*, nr. 1, 1976 (jg. 5), p. 2-7.

veel hoger uit dan gedacht ten opzichte van het beperkte budget. Steeds meer jeugdhuisen namen immers een permanent verantwoordelijke in dienst. Hun aantal steeg tussen 1971 en 1974 van 34 naar 104, respectievelijk 17 % en 54 % van het totale aantal erkende jeugdhuisen (zie tabel 2). Er was geen controle op de aanwerving voorzien, geen toezicht op de taakomschrijving en er waren geen diploma's nodig¹⁹. De enige bewijsstukken die gevraagd werden, waren bewijzen van de belastingaangifte en sociale bijdrage.

Tabel 1
De werkingstoelage uit de subsidiëeringscriteria van 1973

De werkingstoelage uit de subsidiëeringscriteria van 1973 werd ondermeer berekend door middel van een puntensysteem op de uitbouw van de verschillende functies van het Jeugdhuis. Volgende aspecten kwamen in aanmerking (op een totaal van 100 punten) :		
1. De werking met een instuif-karakter		
Moest verscheiden zijn, frequent en participatief.		20 p.
2. Het groepswerk met een meer permanent karakter		
Groepsvorming en ontplooiing met aangepaste accommodatie		15 p.
3. Intentionele en spontane groepsactiviteiten met een occasioneel karakter		
Liefst op vraag van de jongeren, participatief		15 p.
4. Informatie, diensten en sociale acties		
Van bibliotheek tot babysit en milieufacties		10 p.
5. Openingsuren en beschikbare ruimte		
Hoe vaak begeleide openingsuren, grootte ?		10 p.
6. Structuur en vorming		
Flexibiliteit, gedeelde verantwoordelijkheid		20 p.
7. Individuele en maatschappelijke begeleiding		
Gericht op wie of wat ?		10 p.

Ondertussen werd de functie van de permanent verantwoordelijke ook informeler. Hij evolueerde van behoeuder van het tehuis naar een "vertrouwenspersoon" die de continuïteit en het specifieke karakter van het jeugdhuis moest waarborgen. Alleen de criteria van 1969 alludeerden op het specifieke karakter van de permanent verantwoordelijke door te stellen dat het jeugdhuiswerk een eigen methodiek had waarin openheid, onthaal, vrijblijvende deelname en medeverantwoordelijkheid van de jongeren tot de "essentiële kenmerken" behoorden. Hieronder kon men natuurlijk veel verstaan. Het resultaat was een aanwas van verantwoordelijken en weddetoelagen. Vanaf 1974 zou steeds de helft van de subsidies besteed worden aan lonen (in 1978 was dit 'slechts' 48 %). Daardoor bleef er te weinig geld over om de werking te ondersteunen. In 1975 en 1977 sleutelde men nog aan deze functionele criteria, maar de problemen

¹⁹ ROLAND LAMBERT, *Inductieve doelstellingsanalyse van het subsidiebeleid van de rijksoverheid ter attentie van jeugdhuiswerk*, Faculteit Psychologische en Pedagogische Wetenschappen, RUG, 1981, p. 80.

bleven. Het zou tot 1985 duren vooraleer er nieuwe criteria tot stand kwamen²⁰. Die criteria voorzagen dat maximum 60 % van de globale subsidie voorbehouden werd voor personeelskosten.

Tabel 2
Relatie tussen het aantal permanent verantwoordelijken, het aantal erkende jeugdhuizen en de subsidiebedragen (1966-1984)²¹

Begrotings-jaar	Aantal pv	Aantal erkende jh	Lonen (fr.)	Totaal subsidie (fr.)	Verhouding loon en subsidie	Percentage jh met pv
1960		14		1.000.000		
1961		17		1.000.000		
1962		24		1.550.000		
1963	7	34		2.460.000		21%
1964	14	42		3.500.000		33%
1965	20	52		4.823.000		38%
1966	28	53	486.735	7.244.000	7%	53%
1967	31	71	888.241	8.950.000	10%	44%
1968	30	95	1.028.301	10.950.000	9%	32%
1969	30	125	1.581.656	14.000.000	11%	24%
1970	32	153	2.150.270	17.000.000	13%	21%
1971	34	187	3.274.884	18.790.000	17%	18%
1972	53	208	6.198.286	23.000.000	27%	25%
1973	59	248	9.253.200	24.500.000	38%	24%
1974	104	255	14.910.369	27.675.000	54%	41%
1975	110	259	21.359.032	36.250.000	59%	42%
1976	109	252	22.500.000	45.200.000	50%	43%
1977	116	261	29.253.443	47.700.000	61%	44%
1978	109	256	27.572.456	57.260.000	48%	43%
1979	124	260	32.775.270	65.000.000	50%	48%
1980		263		68.150.000		
1981		271		71.100.000		
1982		270		71.400.000		
1983		259		71.400.000		
1984		264		71.400.000		

²⁰ SEP KINDT, "Jeugdhuizen en jongerencentra : drie decennia ontwikkeling en overheidsbeleid", in *Gids sociaal-cultureel en educatief werk*, nr. 14, 1996, p. 35-36.

²¹ Bronnen : ELS DE VOS, *Evolutie van het subsidiebeleid met betrekking tot jeugdhuizen*, Faculteit Psychologische en Pedagogische Wetenschappen, UGent, 1996, p. 26; WILLY FACHÉ, *Een beleidsvoorbereidend onderzoek naar het numerieke en sociale bereik van verenigingen waaraan jeugdigen deelnemen in hun vrije tijd*, Faculteit Psychologische en Pedagogische Wetenschappen, RUG, 1977, p. 141; ROLAND LAMBERT, *Inductieve doelstellingsanalyse ...*, p. 79; W. WELLENS & B. CLEYMANS, "Cijfers over de professionalisering van het Jeugdhuiswerk", in *Jeugdhuiswerk*, nr. 3, 1975 (jg. 4), p. 64.

Voor de lege velden werden geen gegevens gevonden. Een uitsplitsing van het aantal aansluitingen per federatie bleek onmogelijk. De weinige cijfers die daarover beschikbaar waren, werden verwerkt in de tekst.

Het leeuwendeel van de subsidies ging zo langzaam maar zeker op aan de lonen van de permanent verantwoordelijken. Deze verdeling was er met name onder socialistische en liberale druk gekomen. Het probleem van de dubbele subsidiëring binnen het katholieke jeugdwerk stootte hen tegen de borst. De pastoors hielden zich vrijwillig bezig met het jeugdhuiswerk, maar kregen vanuit hun sociale positie al subsidies. Niet-klerikale vrijwilligers kregen die niet. De meerwaarde van professionele medewerkers legitimeerde dat ook deze mensen subsidies ontvingen, een overtuiging die trouwens gedeeld werd door de katholieke zuil en de VFJ²². Want ondanks het feit dat hun functie binnen het jeugdhuis informeler werd, hadden steeds meer permanent verantwoordelijke een opleiding genoten als maatschappelijk assistent. Achteraf kunnen we zeggen dat deze tendens tot professionalisering de ideologische, zuilgebonden verankering van het jeugdhuiswerk ondermijnde. Dirk Vermeulen wijst erop dat deze deskundigen zichzelf eerder zagen als werknemers binnen een bepaalde sector dan als leden van een zuil. Hij onderzocht de tijdschriften *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, *Socialistische Standpunten*, *De Vlaamse Gids* en *Volksopvoeding* voor de periode tussen 1950 en 1980 op het gebied van algemene vormgeving van het sociaal-culturele werk. Hij komt tot de volgende belangrijke conclusie: “We zien dus dat deze auteurs (...) zich alvast in hun geschriften (mede) gingen richten op de functie van de sector als zodanig. Met hun vraag om een verhoging van de deskundigheid, om een planning en om het organiseren van de inspraak werd als het ware de eigen ‘rationaliteit’ van het werk een te manipuleren factor (...) waarbij zelfs later de vraag werd gesteld of gelijk welke ideologie nog voldoende relevant was voor een veralgemeend vormingswerk dat pedagogisch verantwoord moest zijn”²³.

De overheid stelde dus meer geld ter beschikking terwijl ze minder richtinggevend optrad. De professionalisering van het jeugd(huis)werk tijdens de jaren zeventig kan daarom als een agogische evolutie worden gezien waarbij “deskundigheid” niet langer toegedicht werd aan overheid of zuil maar aan een groep mensen, experts die hierin gespecialiseerd waren en niet, zoals overheid of zuil, een algemeen maatschappelijk beheersende agenda hadden. Die professionalisering vermeerde een te grote betutteling door de overheid en kon worden beschouwd als een kritiek op de ideologische verzuiling die ‘echte’ emancipatie in de weg stond²⁴. Zoals we hieronder zullen zien, geraakte het jeugdhuiswerk vooral ontzuild van binnenuit, door jeugdhuisen die binnen de VFJ de oprichting van een pluralistische contactgroep vroegen of individueel aansloten los van eender welke ideologische contactgroep.

22 VFJ: notulen van de Filped-commissie 6.4.1973 (Liberaal Archief, *LFJH*, 1968); PAUL CLAUS, “Het jeugdehuis en zijn permanent verantwoordelijke”, in WILLY FACHE, *Bronnenboek...*, p. 69-77.

23 DIRK VERMEULEN, *De sociaal-culturele sector. Een studie van de verzuiling, de professionalisering en het overheidsbeleid*, Leuven, 1985, p. 66-67.

24 JEFFREY TYSENS, “Staat en burgerschap”, in MARC DEPAEPE, FRANK SIMON & ANGELO VAN GORP, *Paradoxen van pedagogisering. Handboek pedagogische historiografie*, Leuven/Voorburg, 2005, p.156.

Deze evolutie past in een breder klimaat van ontzuiling die al tijdens de jaren zestig was ingezet. Vanaf dan groeide aan de basis een groter levensbeschouwelijk pluralisme, ook binnen de katholieke zuil²⁵. De tendens zette zich verder tijdens de jaren zeventig. Ondanks de soms stijgende participatie aan zuilgebonden organisaties en de ondertekening van het Cultuurpact in 1974, iets wat de verzuiling institutioneel verankerde, kunnen we de jaren zeventig beschouwen als het decennium waarbinnen de verzuiling het exclusieve voorrecht verloor als waarborg op een maatschappelijk zinvol project. Dat maatschappelijke project werd hoe langer hoe meer rechtstreeks ontwikkeld tussen een subsidiërende staat enerzijds en professionele pedagogische experts anderzijds volgens een subsidiariteitsprincipe: de overheid nam nauwelijks zelf initiatieven maar verdeelde het beschikbare geld over de bestaande verenigingen die voldeden aan bepaalde criteria, in het geval van jeugdhuisen bepaalde, vage functies.

De opkomst en doorbraak van de VFJ

Die zuilondermijnende professionalisering was vooral merkbaar binnen de Vlaamse Federatie voor Jeugdhuisen. Deze overkoepelende organisatie werd tijdens de jaren zeventig de belangrijkste vereniging binnen de jeugdhuiswerking, een rol die ze ook vandaag nog speelt.

Wanneer de VFJ op 25 september 1965 opgericht werd, waren de verwachtingen hoog gespannen²⁶. Niet alleen beantwoordde de oprichting ervan aan de vraag vanuit de jeugdhuisen zelf, maar ook aan de wensen van de verschillende zuilen. De VFJ was een creatie van het middenveld, gegroeid uit de stage voor jeugdleiders te Wemmel in 1963. Deze keer zou men op voet van gelijkheid in debat kunnen treden om zo het jeugdhuiswerk te coördineren. Dit in tegenstelling tot de commissie jeugdhuisen die steeds dichter stond bij de staat. Samen met de basisfunctie van de commissie, het uitdokteren van de subsidiecriteria, zorgde dit ervoor dat men er steeds met getrokken zwaarden debatteerde, uit schrik dat de andere fracties zouden scoren. Men geloofde dat de verzuilingslogica werkte volgens het *zero-sum* principe: wat de ene wint, verliest de ander. Ook binnen de VFJ was er voldoende aanleiding om met elkaar in de clinch te gaan. Rode draad bij alle conflicten vormde de vraag of de VFJ een confederatie of een federatie moest zijn. Bij de oprichting koos men voor de middenweg. De VFJ werd een pluralistische organisatie. De organisatie van de federatie steunde op de zogenaamde contactgroepen waarbij de jeugdhuisen aansloten. Er werden aanvankelijk 4 contact-

²⁵ ELS WITTE, JAN CRAEYBECKX & ALAIN MEYNEN, *Politieke geschiedenis van België: van 1830 tot heden*, Antwerpen, 1997, p. 263. Voor de processen van pluralisering en meer specifiek secularisering binnen de katholieke zuil tijdens de jaren zeventig, zie ondermeer JAAK BILLIET & KAREL DOBBELAERE, *Godsdienst in Vlaanderen. Van kerks katholicisme naar sociaal-kulturele kristenheid*, Leuven, 1976; LUC HUYSSE, "Een wankle zuil? Vier studies over het georganiseerde katholicisme in Vlaanderen", in *De Nieuwe Maand*, nr.1, 1979 (jg. 22), p. 14-18.

²⁶ Dossier met betrekking tot de oprichting van de VFJ (AMSAB, SFJH, 4.1).

DE TIEN GEBODEN VAN BILZEN

GAAT !

Bilzen ligt nog altijd in Zuid-Limburg, vlakbij Genk en ten zuidoosten van Hasselt. Auto's hebben een speciale afrit op de Boudewijn-snelweg. Treinen rijden tot in Hasselt waar bussen naar Bilzen bij de vleet voorradig zijn. Of een omnibus van Hasselt naar Luik.

In Bilzen zelf ligt het veld van het gebeuren nog altijd op de kaart. Kijken en inprenten !

SLAAPT !

Als je 'n meisje bent, kan je terecht in een ruime slaapzaal met matras, hoofdkussen en verzekering, wat je 20 frank kost.

Als je 'n jongen bent, mag je voor 10 frank in tenten met grondzeil. Hier wordt gediskrimineerd !

Als je een jongen en een meisje bent en een trouwboekje hebt, mag je in de kleine slaapzaal voor gehuwden, waar je voor 20 frank matras, hoofdkussen (dit is enkelvoud, slimme) en verzekering (tegen wat ?) krijgt.

Als je om het even wat bent en een tent hebt, mag je het kampeerterrain op, a ratio van 50 frank per tent en 5 frank per persoon.

EET !

Friet ! Hot Dog ! Makrobiotisch voedsel ! Frans Brood (5 frank) ! Warme Lunch (30 frank) ! Ontbijt (20 frank) !

Belegde Broodjes (6 frank) ! Allemaal op de wei ! Maar bonnetjes voor de pakketten en broodjes moeten afgehaald worden aan de kassa. Tabarta op de camping.

WIEGT !

Baby's kunnen gedeponeerd worden bij Mevr. Ulixir, Winterstraat 27. Eerst melden op de camping, en niet vergeten eten en drinken aan de kleine mee te geven, alsook 10 frank voor elk uur, met verzekering. Uitsluitend tijdens festivaluren ! Niet vergeten terug te halen !

KIJKT !

Elke dag in een tent bij de wei : vanaf 14 uur jazzfilms, cartoons en experimentele film. Na 24 uur : old jazz met vrijdag : the Peanuts, zaterdag : Jeggpap New Orleans Band, zondag : the Storyville Jazzband. De Jazz kost 5 frank, de rest is gratis.

PRAAT !

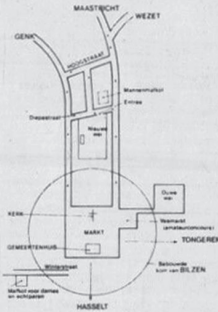
Praathuis op Zat. en Zon. om 10 uur in RMSlokalen bij 't station.

DOET !

Ochtendgymnastiek op de camping ! Verder volleybal, basketball in de RMS, voetbal, cross vanuit de wei (vertrek 10 uur, zat. en zon.).

MAAKT !

Van vrijdag tot zondag, van 10 tot 18 uur : Ateliers

Kreatieve Expressie ! in JBCenter, Grote Markt, in de omliggende straten en bij de wei. Gratis !

BELT !

Ziek of ongeval : op de wei zijn hulpdiensten aanwezig.

Daarbuiten : bel 900 of 19366 (dr. Croux op de markt), 18434 (dr. Dops) 18226 (dr. Geussens).

Apotheek : Markt (James 18227), Korenstraat (Daenen 18073).

Telefooncel : Grote Markt naast Gemeentehuis : interzonaal.

Post : Korenstraat.

Politie : 18007, 19316 (ook voor verloren voorwerpen).

Ziekhuis : 19511.

Psychiatrische Inrichting : 18067.

Jazz-Bilzen : (011)10198 of 10199.

LUISTERT !

Op de wei is er een festival. Een abonnement voor drie dagen kost 410 frank (TTT : 324 frank), een dag kost 160 frank (TTT : 126 frank). TTTers moesten hun geld storten op H-01-15350 van Jazz Bilzen bij Bank Van Brussel met naam, adres, TTTklubnummer, gewenst ticket. De kaarten moet je afhalen bij de speciale TTTkassa. Als je vlug bent, kan het nog net.

Voor dat geld hoor je dan (alsgobelieft) het supervoikje dat hiernaast in kadertjes gevat staat. Een Humo-service !

- Richtlijnen voor de jeugdige bezoekers van Jazz-Bilzen in 1972. Ze brachten enkele dagen en nachten op het muziekfestival door. (Humo, 17.8.1972)

groepen opgericht : een katholieke, een socialistische, een liberale en een onafhankelijke. Een volledig confederale structuur die de socialisten voor ogen hadden, kwam er niet. De contactgroepen zouden duidelijk binnen de VFJ opereren. De onderlinge federaties als dusdanig waren niet vertegenwoordigd. Men hoopte zo de ideologische en methodische verzuiling niet volledig mee te nemen binnen de VFJ²⁷. Maar behalve bij de katholieken waren de contactgroepen wel degelijk niets anders dan verlengstukken van de bestaande federaties. Deze tussenoplossing was dan ook maar een halve oplossing.

De contactgroepen hadden oorspronkelijk elk recht op twee vertegenwoordigers in de Raad van Beheer. Dankzij een statutenwijziging voorgesteld op de algemene vergadering van 7 mei 1966 was het nog quasi voor de start van de VFJ al gedaan met de paritaire vertegenwoordiging per contactgroep²⁸. Elke contactgroep waarbij 25 of meer jeugdtehuizen waren aangesloten, kreeg vier personen in de Raad van Beheer. Op dat moment waren er bij de katholieke contactgroep 28 jeugdhuizen aangesloten, bij de socialistische 7, bij de neutrale 5 en bij de liberale 3. Twee jaar later was die verhouding al opgelopen tot 48, 14, 7 en 5²⁹. Hoewel de nieuwe zetelverdeling als een nederlaag kan worden beschouwd voor de minderheden binnen de VFJ, was deze verdeling dus een reëlere afspiegeling van de verhoudingen. Het alternatief was meer dan waarschijnlijk een uitholling geweest van het concept van de contactgroepen waarbij de katholieke contactgroep ontdubbeld zou worden in twee contactgroepen : enerzijds een parochiale groep die de kleinere jeugdhuisinitiatieven zou vertegenwoordigen en anderzijds de grootschaligere jeugdhuizen binnen de groep van de JGM³⁰.

In 1968 werd een vijfde, pluralistische contactgroep toegevoegd. De jeugdhuizen 't Kriekenhof uit Brugge, Non Stop uit Oostende, het Jongeren centrum uit De Panne en de jeugdclub uit Veurne hadden hierom gevraagd³¹. Hoewel slechts een viertal jeugdhuizen de verdeling in contactgroepen verwierp, werd toch rekening gehouden met de grieven van deze minderheid. De contactgroep kwam er weliswaar na verzet van de socialisten, die volgens hun vertegenwoordiger Willy Seeuws in de nieuwe contactgroep

27 Dit streven naar pluralisme en openheid blijkt bijvoorbeeld al uit de statuten van de VFJ. Onder artikel drie lezen we : "De vereniging heeft als doel : een koördinatie te verwezenlijken tussen alle jeugdtehuizen teneinde gemeenschappelijke initiatieven te kunnen nemen voor de uitbouw van de jeugdtehuiswerking. De vereniging richt zich hiertoe tot de jeugdtehuizen van elke strekking en beschouwt de ideologie der verschillende strekkingen als een positieve aanbrenst" [Statuten VFJ (KADOC, *Katholieke Jeugdraad*, 27)].

28 De statutenwijziging werd doorgevoerd op 1 maart 1967 [Statuten VFJ (KADOC, *Katholieke Jeugdraad*, 27)].

29 Briefwisseling Willy Seeuws : tekst over de structuur van de VFJ te bespreken op de vergadering van het Dagelijks Bestuur, 10.09.68 (AMSAB, *SFJH*, 4.2).

30 S.N., "Mag ik es iets zeggen... Interview met Jef Van den Audenaerde over 20 jaar JGM", in *Apropoo*, nr. 2, 1981 (jg. 7) p. 10.

31 Briefwisseling Willy Seeuws : verslag van de Raad van Beheer, 18.10.1967 (AMSAB, *SFJH*, 4.2).

een vermomd katholiek initiatief zagen³². Eens de nieuwe contactgroep er was, rees de vraag wat dit pluralisme nu concreet inhield binnen de Raad van Beheer. Het gevaar bestond dat de vertegenwoordigers uiteindelijk vooral hun eigen mening naar voor zouden brengen, verpakt in een pluralistisch jasje. Het gevolg hiervan was dat men alsnog het voorstel lanceerde om de pluralistische jeugdhuisen binnen de onafhankelijke contactgroep op te nemen. Deze opzet zagen de jeugdhuisen echter niet zitten. Er was immers een verschil tussen het weren van 'elke' politieke of filosofische overtuiging en de erkenning van 'alle' overtuigingen. Uiteindelijk werden de pluralistische jeugdhuisen officieel verwelkomd binnen de federatie op 4 januari 1969 op basis van een zeer vaag statuut.

Een jaar later besloot Lucie Demeure, de eerste voorzitter van de VFJ, een stap opzij te zetten binnen de Federatie. Na meer dan vijftien jaar actieve werking binnen de YWCA, de Nationale Jeugdraad en de VFJ, werd zij als voorzitter in 1970 opgevolgd door Jef Van den Audenaerde. Hij was een ander type voorzitter dan Demeure. Vanuit haar pioniersrol en haar relatieve onafhankelijke positie als vertegenwoordigster van de YWCA, had Demeure in niet weinig gevallen de consensusfiguur gevormd temidden van het ideologische gerommel. Van den Audenaerde was in de eerste plaats verbonden met de Chiro en met de Jongerengemeenschappen. Hij had ook een veel duidelijker ideologische visie dan Demeure. Terwijl hij even tevoren nog de katholieke contactgroep vertegenwoordigde, diende hij nu een meer verzoenende functie te vervullen. Dat zou ten dele ook lukken.

Toch is 1970 ook het jaar dat er zand in de machine van de VFJ kwam. De socialisten, die zich na de katholieke mandaatverdubbeling binnen de Raad van Beheer en de oprichting van pluralistische contactgroep gemarginaliseerd voelden, zagen hoe de VFJ steeds belangrijker werd. De socialisten bleven vasthouden aan de eigen socialistische federatie, hoewel die geen sterke aantrekkingskracht kende. Ter vergelijking : in 1970 vertegenwoordigde de VFJ 119 van de 153 erkende jeugdhuisen. De SFJH kende toen 32 aansluitingen³³. Ook de LFJH kende weinig succes met maar 11 leden³⁴. De liberalen kregen binnen de VFJ dan ook een positie toebedeeld die zowel hun politieke als hun maatschappelijke macht overschreed. Zij waren minder geneigd om de VFJ in vraag te stellen, maar vreesden eveneens de katholieke druk. Wanneer de socialisten zich duidelijk naast de VFJ bleven profileren, konden ook de liberalen niet achterblijven. Hoewel de vereniging in 1968 vrijwillig afstand had gedaan van haar erkenning om

32 Interview Willy Seeuws door auteur, 24.2.2003, Cassette I, kant A, 388-420. (De volledige transcriptie van dit interview is in bijlage opgenomen in de licentiaatsverhandeling JAN-FREDERIK ABBELOOS, *Een huis voor de zuil of van de jeugd? Analyse van de zuilgebonden coördinatie en legitimatie van de jeugdhuiswerking binnen de Belgische verzorgingsstaat voor de periode 1958-1973*, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, UGent, 2003, p. 308-324.)

33 Rapport omtrent de werking van de Socialistische Federatie van Jeugdhuisen [1971] (AMSAB, SFJH, 1.1).

34 LFJH, even kennismaken met de Liberale Federatie voor Jeugdhuisen [1976] (Liberaal Archief, LFJH, 1698).

de VFJ te ondersteunen, vroeg ze in 1971 alweer een aparte erkenning aan. Op papier betekende de erkenning extra subsidies en een extra drukingsmiddel. Daarenboven hoopten zowel de socialisten als de liberalen het beste van twee werelden te combineren. Ze bleven steeds bereid om nog mee te werken binnen de VFJ. De dubbelzinnige situatie waarbij de aparte federaties zowel binnen als naast de VFJ opereerden, bleef tijdens de jaren zeventig overeind, met alle principiële en organisatorische problemen van dien.

Ondertussen werd er in 1975 een statutwijziging doorgevoerd waardoor de jeugdhuizen zowel in groep als autonoom konden aansluiten bij de organisatie. De keuze voor een federatie of een confederatie kwam aldus bij de jeugdhuizen zelf te liggen. Hiervan maakte een groot aantal jeugdhuizen gebruik om zich rechtstreeks aan te sluiten bij de VFJ. De contactgroepen verdwenen daardoor definitief op de achtergrond, de verzuiling werd door de jeugdhuizen zelf begraven. Dit werd zeer duidelijk toen bij de verkiezingen van een nieuwe beheerraad in 1977 rekening werd gehouden met het aantal vertegenwoordigers per provincie in plaats van per contactgroep. Deze statutenwijziging bracht een definitieve breuk met de liberalen met zich mee. Iedere contactgroep kreeg immers vier zetels binnen de Raad van Beheer, behalve de liberalen, die er maar twee kregen. Ze beseften ze dat hun rol binnen de VFJ enigszins uitgespeeld was. Een jaar later stapten ook de socialisten uit de VFJ. De luis in de pels kon niet blijven vechten tegen de ontzuiling binnen de VFJ en zag zichzelf steeds verkleinen. De VFJ werd als volwaardige partner beschouwd binnen het veld van de jeugdhuiswerking, maar niet meer als koepelorganisatie. In 1979 werd de Socialistische Federatie van Jeugdhuizen omgedoopt tot de Socialistische Federatie van Plaatselijk Open Jongerenwerk (SFPOJ). De SFPOJ wou naast jeugdhuizen ook jongerenadviescentra aanspreken en jeugdateliers. Op die manier hoopte de federatie een groter ledenaantal en meer onderhandelingsmacht te verwerven. De federatie groepeerde in 1981 nog een veertigtal jeugdhuizen ³⁵.

Door hun politieke en maatschappelijke macht leken de katholieken deze evolutie het best te kunnen begeleiden. Aangezien de socialisten en de liberalen de zaak altijd in twijfel trokken en de structuur van de VFJ ondermijnden, konden de katholieken zich ook opwerpen als de enige niet-verzuilers die echt geloofden in een pluralistisch initiatief als de VFJ. Een pluralistisch initiatief dat zij natuurlijk sterk beheersten ³⁶. Nochtans zouden ook zij de tendens van de professionalisering niet het hoofd kunnen blijven bieden. Begin jaren zeventig zagen alle zuilen zich zo door elkaar bedreigd in hun bestaan dat ze misschien te weinig merkten dat ze ondertussen allemaal bedreigd werden door het kader waarin ze werkten. In een maatschappij waar de service aan het individu op basis van deskundigheid het centrale vertoog werd, verdween de opvatting dat één levensbeschouwelijk of ideologisch fundament de garantie inhield op een goede pedagogische begeleiding. De sfeer van beheersing en bevoogding maakte plaats voor

³⁵ ROLAND LAMBERT, *Inductieve doelstellingenanalyse...*, p. 38.

³⁶ JAAK BILLIET, "Pluralisme en verzuiling in de VFJ", in *Jeugdhuiswerk*, nr. 1, 1976 (jg. 5), p. 15.

een streven naar emancipatie op de jeugdhuisvloer. Dringend tijd dan ook om die van dichterbij te bekijken.

III. From below : de jeugdhuisvloer

Kussen, vrijen, drinken en dansen

Bovenstaande tekst toont aan dat het jeugdhuiswerk een realiteit was waarrond verschillende zuilgebonden belangen kristalliseerden. Maar bovenal was het jeugdhuis een realiteit voor duizenden jongeren die er hun vrije tijd beleefden. Of die jongeren zich bewust waren van alle discussies die boven hun hoofden gevoerd werden, is twijfelachtig. Het is ook maar de vraag of de pedagogische doelstellingen voor hen enig verschil maakten. Het ontspanningsaanbod verschilde zeker enigszins van jeugdhuis tot jeugdhuis. Afhankelijk van de concrete inzet van de medewerkers en de beschikbare accommodatie vonden er optredens plaats, tafelvoetbal- of andere toernooien, dansavonden, allerhande workshops, filmavonden tot georganiseerde uitstappen of gerichte acties rond bijvoorbeeld de Derde Wereldproblematiek. Er zijn weinig indicaties dat dit aanbod systematisch anders was voor liberale, socialistische of katholieke jeugdhuizen, de agenda werd vooral samengesteld vanuit het jeugdhuis. Er is ook de hypothese dat het publiek zelf meer geïnteresseerd was in de diensten die het jeugdhuis bood dan in de ideologische geest waarin die gebeurde ³⁷.

De vormingsdoelen werden gesteld door een beperkte leidinggevende groep, terwijl de bezoekers vooral een ontmoetings- en ontspanningsplaats zochten. Dergelijke intuïties bestonden destijds in de eerste plaats bij de jeugdhuisleiding. In 1967 werd er op de stage voor jeugdhuismedewerkers te Wemmel gevreesd dat de meeste jongeren vooral wilden “kussen, vrijen, drinken en dansen”. Men vond het een moeilijke taak om jongeren “volledig anders op te voeden dan ze van thuis uit hebben meegekregen”. Daarom moest men tevreden zijn met het *verfijnen* van jongeren en hen voor de rest te aanvaarden zoals zij waren ³⁸.

Het gevoel leefde ook binnen de VFJ. Bij de voorstelling van de VFJ in september 1965 werd dit meteen duidelijk door de volgende definitie van een jeugdhuis naar voor te schuiven : “Een jeugdtehuis is een open en aangepaste ontmoetingplaats waar de jeugd zich vrij en naar eigen stijl en inzicht, binnen het kader van een educatieve sfeer en van een volwaardige vrijetijdsbesteding een ‘tehuis’ kan scheppen” ³⁹. Hier komen twee agogische optieken samen. Aan de ene kant het beheersingsperspectief, dat tracht om alle jongeren te bereiken vanuit een preventieve reflex. Aan de andere kant is er de

³⁷ ROLAND LAMBERT, *Inductieve doelstellingsanalyse...*, p. 36.

³⁸ Stageverslag Wemmel 1967 (AMSAB, *SFJH*, 3.3).

³⁹ VFJ : Voorstellingsvergadering, 25.9.1965, (AMSAB, *SFJH*, 4.1).

• Uigelaten jongeren tijdens een instuif in een jeugdhuis in Vlaanderen tijdens de jaren 1970.
(Foto Vlaamse Federatie van Jeugthuizen, collectie Sep Kindt)

meer kritische benadering, die vooral de open werking centraal plaatste. De spanning tussen de twee optieken werd vanaf 1968 bestudeerd binnen de Filosofisch-Pedagogische Commissie van de VFJ, kortweg Filped. In 1973 ondervond men ook binnen deze studiedienst dat de meeste jongeren niet rechtstreeks iets verwachtten van het jeugdhuis maar er slechts hun vrije tijd kwamen doorbrengen ⁴⁰.

Dezelfde geluiden vangen we op uit de stageverslagen die in die periode werden geschreven door maatschappelijke assistenten ⁴¹. Als typevoorbeeld nemen we de scriptie van Roland De Pauw *Ontspanningsavonden in Jeugdtehuizen*, een onderzoek uit 1965 bij 100 jongeren naar de redenen voor hun regelmatig bezoek aan twee jeugdhuizen te Oostende, Non Stop en La Casa ⁴². De Pauw besluit daarin dat de minderjarigen het

⁴⁰ VFJ : notulen van de Filpedcommissie, 6.4.1973 (Liberaal Archief, LFIJH, 1968).

⁴¹ Een handig overzicht van zulke verslagen vinden we in de bibliografie die Karel Mertens heeft samengesteld rond het jeugdhuiswerk in Vlaanderen. Mertens telt 120 stageverslagen en 15 licentiaatsverhandelingen die tussen 1953 en 1977 verschenen. De stageverslagen noemt Mertens zeer persoonsgebonden, terwijl de lat van de proefschriften van licentiaten “merkelijk hoger ligt”. Toch zijn de stageverslagen de beste bron om de sfeer op de jeugdhuisvloer te proeven. KAMIEL MERTENS, *Jeugdhuiswerk in Vlaanderen. Bibliografie 1953-1977*, Baelen, 1978, p. 5.

⁴² ROLAND DE PAUW, *Ontspanningsavonden in jeugdtehuizen*, Hoger instituut voor sociale studies, De Haan aan Zee, 1965. Voor een bespreking zie KAREL SEGERS, “Enkele skripties van maatschappelijk-assistenten”, *Jeugdhuiswerk*, nr. 4, 1972 (jg. 1), p. 28.

jeugdhuis vooral opzoeken om te dansen. Voor de oudere jeugd is het dansen al wat bijkomstig en staat een gezellige avond onder vrienden centraal. De meesten vluchten voor de verveling in de familiesfeer en zoeken vriendschap onder leeftijdsgenoten. Uit een ander onderzoek van Michel Balliu uit 1968 blijkt dat die trend vanaf het einde van de jaren zestig algemeen aanwezig was in West-Vlaanderen⁴³. Ook studies uit Gent, Antwerpen en Leuven wijzen op het vrijblijvende karakter van het jeugdhuisbezoek in Vlaanderen⁴⁴.

Deze bevindingen passen ook binnen de evolutie die we afleiden uit de verschillende jongerenenquêtes die in België werden afgenomen⁴⁵. We starten met het onderzoek dat Henri Cammaer begin jaren zestig uitvoerde rond de houding van de jeugd tegenover de volwassenen. Het onderzoek gebeurde binnen het Leuvense *Studiecentrum voor Jeugdproblematiek*. De peiling had betrekking op 1101 ondervraagden tussen 14 en 16 jaar. De resultaten verschenen in 1968 in de publicatie *Jeugd van nu : een zachte generatie*⁴⁶. Wanneer we de bevindingen erop nalezen, valt het harmonische maatschappijbeeld op. De solidariteit met de eigen jeugdgeneratie werd gelezen als een bewustzijn van het samen jong zijn, meer dan dat het een uiting van generatiespanning zou inhouden. Hoewel de enquête vóór 1968 was afgenomen, moest men, volgens het onderzoek, van deze jeugd geen revolutie verwachten. Integendeel : ouders, opvoeders en andere volwassenen werden in hun gezagspositie aanvaard, zolang ze hun gezag konden verantwoorden en rekening hielden met zich wijzigende omstandigheden. De kritiek die op sommige aspecten van de houding der volwassenen werd geuit, deed volgens het rapport geen afbreuk aan die positieve basishouding. Er was geen opstand van de jeugd tegen de oudere generatie, hoewel eventuele fouten werden vastgesteld. Het was

43 MICHEL BALLIU, *Jeugdehuizen in West-Vlaanderen : organisatie, werking, problemen*, Hoger instituut voor sociale studies, De Haan aan Zee, 1968.

44 CHRISTIANNE VAN DEN BOER, *Participatie aan het jeugdhuis, een studie van de deelnemers aan activiteiten ingericht door het jeugdhuis*, faculteit sociale wetenschappen, KUL, 1975; RUPERT BOYEN, *Een nieuwe richting in het jeugdehuiswerk; het jeugdehuis als vrijblijvende ontmoetingsmogelijkheid en als ruimtebiedende functie aan de initiatiefrijke jongeren, onderzoek in het jeugdcentrum De Waag te Antwerpen*, Rijkshoger instituut voor handel, administratie en maatschappelijk dienstbetoon, Diest, 1971; MARC DE CALUWE, *Op zoek naar een nieuwe aanpak binnen het jeugdcentrum Ahoy*, Hoger Instituut voor maatschappelijk werk, Antwerpen, 1977; HILDE DE VOS, *Ervaringsverslag omtrent motivatie van jongeren bij het volgen van jeugdehuisactiviteiten, meer bepaald deze van het jeugdehuis El Paso te Gent*. Katholiek vormingscentrum voor maatschappelijk werk, Gent, 1972.

45 Vooral na de Tweede Wereldoorlog is het gebruik van grootschalige enquêtes gemeengoed geworden in de humane wetenschappen. Deze zijn echter niet waardenvrij. De jongerenenquêtes worden vaak opgestart vanuit een reflex van bevoogding. Vanaf 1968 worden ze uitgevoerd tegen de achtergrond van een vermeende jongerenrevolutie, begin jaren tachtig was er de opkomst van de punk en andere 'nihilistische' jeugdgroepen. Daartussenin luwt het onderzoek tijdens de jaren zeventig enigszins. DIRK LEYMAN, *Studie van het waardenpatroon en de leefwereld van jongeren in België op basis van enquêtes*, Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen, 1987, p. 61.

46 HENRI CAMMAER & ALBERT KRIEKEMANS, *Jeugd van nu : een zachte generatie*, Antwerpen, 1968.

een zacht verwijt met het voornemen om het zelf beter te doen. Cammaer sprak dan ook niet zoals anderen van een romantische, nuchtere of sceptische generatie, maar van een zachte generatie⁴⁷.

Hoewel de neutraliteit van het Leuvense studiecentrum vanuit socialistische hoek soms wel werd betwijfeld, werden de resultaten van het onderzoek niet aangevallen⁴⁸. De conclusies uit het Leuvense onderzoek worden ook bevestigd door andere enquêtes tussen 1959 en 1980. Steeds bemerken we een vrij harmonische relatie met de ouders, een pragmatische toekomstvisie en een relatieve desinteresse voor politiek die op het einde van de jaren zestig weliswaar tijdelijk omslaat in een actievere belangstelling⁴⁹. Wanneer we even scherp stellen op het aspect vrije tijd, merken we wel een verschuiving. In 1964 ondervroegen Christian D'Hoogh en Jean Mayer onder leiding van Pierre Feldheim binnen de VUB 1500 personen tussen 16 en 24 jaar⁵⁰. Zestig procent van die jongeren beleefde zijn vrije momenten thuis met bijvoorbeeld het lezen van boeken en tijdschriften of het kijken van televisie. Opvallend is dat uitgaan met vrienden slechts 12 % van de vrije tijd opvult. We krijgen een ander beeld in 1973 wanneer het Sociologisch Onderzoeksinstituut in Leuven een onderzoek in Antwerpen uitvoerde bij 100 schoolgaande jongeren van 14 tot 17 jaar⁵¹. Daaruit bleek dat de jongeren hun vrije tijd het liefst met hun *peer-group* doorbrengen. Het is niet zo belangrijk wat ze samen doen, maar wel met wie ze dit doen. De vriendengroep werd belangrijker geacht dan het gezin. Dit wil niet zeggen dat de jongeren zich resoluut afkeerden van elke vorm van verenigingsleven. Zeven op de tien ondervraagden was bijvoorbeeld lid van een jeugdbeweging, jeugdclub, sportvereniging of hobbyclub⁵². Alleen zagen zij die verenigingen vooral als een plaats van samenkomst. De vereniging werd veel meer een middel, een kader tot groepsvorming dan een doel op zich. Het onderzoek besloot dan ook dat een vereniging vooral aan 'service-verlening' moest doen en de jongeren niet te veel schema's mocht opleggen, anders "glippen zij ertussen uit"⁵³.

47 THEODORE ROSZAK, *The making of a counter culture : reflections on the technocratic society and its youthful opposition*, Garden City, 1969; HELMUT SCHELSKY, *Die skeptische Generation : eine Soziologie der deutschen Jugend*, Düsseldorf, 1957.

48 Die kritiek valt onder andere te horen binnen het socialistische onderzoekscentrum vzw Gert Wolf, JOZ WIJNINCX, *Voor een vooruitstrevend jeugd- en jonge gezinnenbeleid*. Brussel, 1963, p. 17; Cammaer pareert de kritiek in HENRI CAMMAER e.a., *Jeugdproblematiek : 10 jaar onderzoekswerk onder directie van prof. A. Kriekemans*, Antwerpen, 1967, p. 10.

49 DIRK LEYMAN, *Studie van het waardenpatroon...*, *passim*.

50 CHRISTIAN D'HOOGH & JEAN MAYER, *Jeunesse belge, opinions et aspirations*, Bruxelles, 1964, 97 p.

51 M. DU LAING, "Vrijtijdsbesteding van adolescenten in Vlaanderen, beschouwingen bij een onderzoek", in *Jeugd en Samenleving*, nr. 4, 1973 (jg. 3), p. 251-263.

52 In 1975 besloot ook Willy Faché dat 70% van de Vlaamse jongeren tussen 14 en 22 jaar, woonachtig in stedelijke gebieden, regelmatig aan jeugdwerkactiviteiten deelnam. WALTER LEIRMAN, "Informatief : het onderzoek in functie van een eerste jeugdbeleidsplan in Vlaanderen", in *Jeugd en Samenleving*, nr. 10, 1975 (jg. 5), p. 802.

53 M. DU LAING, *art. cit.*, p. 259.

Het jeugdhuis als oefenschool voor het leven

Deze intuïties zorgden ervoor dat het jeugdhuis al vanaf het einde van de jaren zestig meer en meer gewaardeerd werd als een “oefenschool voor het democratisch samenleven”⁵⁴. Het contact tussen de jongeren bezat volgens deze logica op zich al een pedagogische meerwaarde. De beleving binnen het jeugdhuis en de instuif kwamen centraal te staan. Grotere socialiserende ambities werden getemperd door de vaststelling dat het jeugdhuiswezen altijd de afwijzing had ingehouden van de al te strikte beheersing binnen de jeugdbeweging. De Weense jeugsocioloog Leopold Rosenmayr stelde in 1977 dat het burgerlijke ideaal van een jeugdfase ter voorbereiding van de volwassenheid had afgedaan. “Het ideaal van het moratorium heeft plaats gemaakt voor de idee van participatie, medebeheer en zelfbepaling van jeugdigen op gebieden die hun eigen bestaan raken”⁵⁵.

Net zoals op het einde van de jaren vijftig beantwoordde het jeugdhuis aan de vraag van een groep jongeren die hun vrije tijd op een ongedwongen manier wensten door te brengen. In tegenstelling tot de jaren vijftig echter werden deze jongeren en hun jeugdhuizen niet langer negatief beoordeeld. De appreciatie over jeugdbewegingen als superieure vorm van vrijetijdsbesteding ten opzichte van jeugdhuizen en hun cliënteel van ongeorganiseerde jeugd verdween tijdens de jaren zeventig⁵⁶. Toenmalig Minister van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur Jos Chabert onderstreepte die gedachte in 1973 tijdens een toespraak op het congres ‘Jeugd en Apathie’: “Het is hoofdzakelijk in de periode vóór 1968 dat zich de eerste fase in de ontwikkeling van het jeugd beleid situeert. Deze eerste fase kenmerkt zich door een beleid geïnspireerd op het enge begrip jeugd beleid. Men zag het als het geheel van overheidsbemoedingen voor één bepaalde leefsituatie, die van de vrije tijd, waarbinnen zich het vrije jeugd leven in al zijn vormen kon ontplooiën. Men gaf beperkte steun aan de spontaan ontstane, vrije initiatieven”⁵⁷.

De pedagogie volgde de geest van de enquêtes. De klemtoon verschoof meer en meer van preventie over mentaliteitsverandering naar emancipatie en een proces van menswording⁵⁸. Die evolutie paste ook binnen een algemeen agogische tendens weg van een te veel aan disciplinaire strategieën van de politiek tegenover de jeugd. Onder invloed

54 L. LAMBRECHTS, “Jeugdhuizen, Oefenschool voor democratisch samenleven (1968)”, in WILLY FACHÉ, *Bronnenboek...*, p. 79-82.

55 LEOPOLD ROSENMAYR, “Jeugd tussen politieke aanpassing en vernieuwing”, in *Jeugd en Samenleving*, nr. 4, 1977 (jg. 7), p. 248.

56 WILLY FACHÉ, *Een beleidsvoorbereidend onderzoek naar het numerieke en sociale bereik van verenigingen waaraan jeugdigen deelnemen in hun vrije tijd*, RUG, 1977, p. 144.

57 JOS CHABERT, “Jeugd beleid in Vlaanderen : nieuwe perspectieven”, in *Jeugd en Samenleving*, nr. 11, 1973 (jg. 4), p. 747.

58 FILOSOFISCH-PEDAGOGISCHE COMMISSIE, “De identiteit van het jeugdtehuiswerk”, in WILLY FACHÉ, *Bronnenboek...*, p. 143-152.

van de *Frankfurter Schule* en de zogenaamde antipedagogen ontwikkelde zich vanaf de jaren zestig al een ‘emancipatorische, antiautoritaire en participerende’ pedagogiek, gericht op het doorbreken van de traditionele machtsstructuren en op de bevrijding van het individu⁵⁹. Vertaald naar de jeugdhuiswerking, kregen de vrijblijvende contacten tussen jongeren een pedagogische meerwaarde op zich waardoor de jeugdhuiswerking en vooral de subsidiëring ervan nog steeds legitiem bleven, al betekende dit concreet dat de rol van de permanent verantwoordelijke en de functies die het jeugdhuis diende te vervullen zoals we zagen steeds vager werd.

Die evolutie ontging de tijdgenoten niet. Op verschillende momenten boog de Filosofisch Pedagogische Commissie van de VFJ zich over “de identiteit van het jeugdhuis”⁶⁰. Maar ook binnen de Filped werd de noodzaak tot begeleiding slechts sporadisch benadrukt. In augustus 1974 reageerde Manfred Janssens als socialist scherp tegen de vrijblijvendheid binnen de jeugdhuizen en het gebrek aan engagement⁶¹. Een jeugdhuis moest de actie op de eerste plaats brengen. Ontspanning mocht nooit de doelstelling van het jeugdhuis zijn. Janssens ging zelfs zover om te bepleiten dat leden die dezelfde visie als het jeugdhuis niet opnamen, uitgesloten werden uit het jeugdhuis. De leden moesten immers beantwoorden aan de doelstellingen van het jeugdhuis, niet omgekeerd. Maar uiteindelijk was dit één van de weinige afwijkende bijdragen in een periode waarin de open werking sterk opgang maakte. Er kwam ook niet veel reactie op. Op de volgende vergadering van 6 januari 1975 werd als vanouds gesteld dat er geen tegenstelling heerste tussen engagement en vrijblijvendheid.

In de praktijk werd echter vooral het engagement vrijblijvender. Zozeer zelfs dat de participanten van een Vlaams-Waalse studiestage in 1978 de indruk hadden dat er in Vlaanderen amper een pedagogisch project achter de jeugdhuizen stak, terwijl men zich in Wallonië meer boog over de oriëntatie van het opzet. Men telde een groter aantal sociaal geëngageerde jeugdhuizen in Wallonië dan in Vlaanderen⁶²: Daar voegde men meteen aan toe dat de subsidies voor Vlaamse jeugdhuizen gemiddeld veel lager waren

59 De opkomst en mérites van deze ‘emancipatorische’ pedagogiek wordt besproken door MARC DEPAEPE, *De pedagogisering achterna. Aanzet tot een genealogie van de pedagogische mentaliteit in de voorbije 250 jaar*, Leuven,/Voorburg, 2004, p. 214-216.

60 Alleen binnen de werking met “kansarme of zwakmaatschappelijke” jeugd lag de klemtoon sterker op begeleiding. Deze probleemgroep had de ongeorganiseerde jeugd als pedagogisch criterium vervangen. De preventieve functie werd er omgebogen tot een duidelijk maatschappelijk, pedagogisch engagement. Het werken met kansarmen bleef echter wel een randfenomeen binnen de jeugdhuiswerking. In 1973 werden zeven jeugdhuizen aldus erkend. In 1974 eveneens zeven, in 1975 acht, in 1976 negen, in 1977 elf en in 1978 twaalf. Op een gemiddeld aantal van 250 erkende jeugdhuizen in deze jaren zijn dit lage cijfers. INGRID NUYTS, *Het jeugdhuiswerk in Vlaanderen, ontwikkeling, organisatie en werking: bijdrage tot een vergelijkende studie*, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, KUL, 1979, p. 21.

61 VFJ: notulen van de Filped-commissie, 14.10.1974 (KADOC, *Katholieke Jeugdraad*, 27).

62 M.P. MAESELE, “Vergelijking jeugdhuiswerk in Vlaanderen en Wallonië. Konklusies van studiedagen, georganiseerd in 1978”, in WILLY FACHE, *Bronnenboek...*, p. 400.

• Jongeren op de festivalweide van het rockevenement Torhout & Werchter in 1979. (Humo, 19.8.1979)

dan in Wallonië en men vroeg zich af of de kritisch geëngageerde jeugdhuisen in Wallonië veel bezoekers hadden. Een antwoord lezen we niet.

De crisis van de oefenschool

Toch kantelde de sfeer ook in Vlaanderen vanaf het einde van de jaren zeventig. De stage van Dworp voor jeugdhuisleiders uit 1977 wou naar eigen zeggen de maatschappelijke problemen uit de marginaliteit van het jeugdhuiswerk halen⁶³. De economische crisis en de jeugdwerkloosheid hadden de aandacht getrokken. Of de jeugdhuisen een spreekbuis voor de jongeren moesten zijn bij de politiek of alleen de individuele werkloze jongeren konden begeleiden, was voer voor discussie. Maar iedereen was het er over eens dat hierin een uitdaging schuilging voor het Vlaamse jeugdhuiswerk. Niet dat de slinger nu zou terugslaan naar de beginperiode van de jongerenbescherming. Daarvoor was de actieve participatie van jongeren al te zeer vanzelfsprekend geworden.

Bert Cleymans ziet de periode na 1976 daarom als de fase van de differentiatie in het jeugdhuiswerk na een fase van de emancipatie (1959-1968) en contestatie (1968-1976)⁶⁴. Het volstond niet langer om de vrije tijd te vermenschlijken, het jeugdhuis moest opnieuw een duidelijke thuisfunctie en vormingsfunctie hebben. Het lijken misschien pedagogische nuanceverschillen, maar het jeugdhuis was niet langer een oefenschool voor democratie of een eiland van vrije tijd. De jeugdwerkloosheid enerzijds en de groeiende concurrentie voor de jeugdhuisen van de commerciële sector anderzijds zorgden ervoor dat zowel jongeren als jeugdhuisen in een onzekere sociale context gingen leven en werken.

63 VFJ, "Jeugdhuiswerk en maatschappelijke problemen", in WILLY FACHÉ, *Bronnenboek...*, p. 327-333.

64 BERT CLEYMANS, "Jeugdhuiswerk in evolutie", in WILLY FACHÉ, *Bronnenboek...*, p. 413-415.

Achteraf lijkt de overgang die Bert Cleymans suggereert te kloppen. Het aantal aansluitingen bij de VFJ loopt vanaf 1976 terug en de jeugdhuiswerking wordt minder populair. In 1981 al stelde men zich opnieuw tijdens de stage te Dworp de vraag of jeugdhuiswerk nog actueel was. De vraag zou de jaren tachtig beheersen⁶⁵. Zoals we zagen herleefde de jeugdhuiswerking pas vanaf 1993 met de overheveling van een aantal bevoegdheden rond de subsidiëring naar de gemeenten.

Vandaag gaat het zeer goed met de jeugdhuiswerking. De crisissfeer is verdwenen. Het jeugdhuis heet nu geen oefenschool meer voor democratisch leven maar een informeel leercircuit. Een leercircuit dat misschien wel formalisering verdient. Daarom pleitte de VFJ in 2005 voor een pedagogisch diploma voor jeugdhuisverantwoordelijken. De grotere jeugdbewegingen reageerden lauw en benadrukten de ontspanning en het vrije tijds karakter. Ook Vlaams minister van jeugd, Bert Anciaux stelde dat je jeugdwerking nog steeds voor het plezier doet. Of hoe de spanning tussen professionalisering, vrijblijvendheid en pedagogisering blijft⁶⁶.

IV. Conclusie. “As above, so below” : professioneel amateurisme

De ontwikkeling van het Vlaamse jeugdhuiswezen tijdens de jaren zeventig kunnen we omschrijven als een nieuwe manier van denken binnen een oude manier van organiseren. Het jeugdhuis past als organisatie mooi binnen het kader van de opkomende naoorlogse jongerencultuur, een cultuur waarbinnen vrijheid en individualisme bekende slogans zijn. Dat die organisatie tijdens de jaren zestig binnen een verzuilde maatschappijstructuur werd ingekapseld, lijkt daarom achteraf paradoxaal, hoe logisch dit destijds misschien ook was. Maar de paradox bleef niet duren. Tijdens de jaren zeventig evolueerde het jeugdhuiswezen van een zuilgebonden jeugdhuiswerking naar een geprofessionaliseerde jeugdhuissector.

Uiteraard valt deze evolutie niet op te sluiten in één decennium. De tendens tot professionalisering kwam al tijdens de jaren zestig op en leeft tot op vandaag. Anderzijds bleef de feitelijke verzuiling op het terrein nog tot in de jaren tachtig een realiteit. Zelfs nu nog bestaat de liberale jeugdhuisgroep JEF apart naast JGM en VFJ, die sinds 2007 zijn gefusioneerd tot Jormaat, jeugdhuiswerk Vlaanderen. Maar we kunnen de jaren zeventig wel zien als een periode waarin de visie op het organiseren van de jeugdhuiswerking definitief kantelde in het voordeel van de professionalisering. Of beter gezegd in het voordeel van het professionele amateurisme zoals de titel van dit artikel luidt. Met professioneel amateurisme beschrijven we de jeugdhuissector als een

65 M. DELUYKER, “Is jeugdhuiswerk nog actueel? Verslag van de stage voor jeugdhuiswerkers, georganiseerd door de VFJ te Dworp in 1981”, in WILLY FACHÉ, *Bronnenboek...*, p. 537-549.

66 YVES DELEPELEIRE, “Meer dan alleen fuiven”, in *De Standaard*, 31.8.2005, p. 13.

fundamenteel vrijblijvende vorm van vrijetijdsbeleving die professioneel gesubsidieerd en gelegitimeerd wordt.

Dat het jeugdhuiswerk steeds professioneler werd, is duidelijk. Enerzijds sneuvelde de overtuiging dat een bepaald levensbeschouwelijk perspectief noodzakelijk was om zinvol aan jeugdhuiswerking te doen. Anderzijds groeide het inzicht dat er wel meer en een betere omkadering en betoelaging nodig waren. In dat laatste voorzag de overheid. De verzorgingsstaat had immers aandacht voor de generaties van de toekomst. En dit mocht wel wat kosten. Wat in 1960 begon als een bescheiden subsidiepot van 1 miljoen Belgische frank, groeide in 1979 uit tot een uitgavenpost van 65 miljoen frank. Forfaitair verdeeld zag elk jeugdhuis in theorie zijn subsidie op die manier bijna elk jaar stijgen. Dit gebeurde in de praktijk niet omdat het geld volgens welbepaalde subsidiëeringscriteria werd verdeeld. Het opstellen van die criteria en de pedagogische omkadering van het jeugdhuiswerk gebeurde dan weer steeds meer binnen de Vlaamse Federatie van Jeugdhuizen ten koste van de zuilgebonden federaties. Dit bracht binnen de VFJ verschillende achterhoedegevechten met zich mee die, zoals we zagen, vooral door de socialisten en de liberalen werden verloren.

De katholieke strekking heeft de professionalisering altijd beter kunnen begeleiden door zijn numerieke overwicht op het terrein. Maar ook een verdubbeling van het aantal katholieke stemmen in de Raad van Beheer kon niet verhinderen dat jeugdhuizen vanaf 1975 individueel konden aansluiten bij het VFJ los van enige ideologische contactgroep. Een optie waarvan nogal wat jeugdhuizen gebruik maakten. In 1977 werd de nieuwe Raad van Beheer zelfs samengesteld aan de hand van provinciale in plaats van ideologische vertegenwoordiging. Het kan als het symbolische einde gezien worden van de verzuiling van de jeugdhuissector, zelfs al veroorzaakte dit feit in eerste instantie meer verzuiling met een liberale en socialistische strekking die zich terugplooiden op de eigen, kleinere federaties. Maar zoals gezegd ontkennen we de realiteit van de verzuiling niet doorheen en na de jaren zeventig maar wel haar overwicht in het organiseren van jeugdhuiswerking.

Ondertussen bracht de professionalisering van de jeugdhuissector een nieuwe paradox met zich mee, die van het pedagogische amateurisme. Meer en duurere omkadering ging immers gepaard met een verschraling van het pedagogische project. Anders gezegd, er kwam meer geld en deskundigheid vrij terwijl de jeugdhuiswerking zelf op minder deskundigheid ging steunen. Dit bleek bijvoorbeeld uit de bespreking van de functie van de permanent verantwoordelijke binnen het jeugdhuis. Terwijl de functie meer en meer subsidies opslokte, werd ze steeds minder concreet ingevuld, tot wanneer de permanent verantwoordelijke soms niet veel meer leek dan een informeel contactpersoon. Het jeugdhuis werd immers een pedagogisch project op zich, een oefenschool in het democratische leven waarbij de ontmoeting met leeftijdsgenoten op zich al positief werd gewaardeerd. Dit pedagogische project, of liever het gebrek daaraan, was een afspiegeling van de realiteit op het terrein.

Uit stageverslagen en enquêtes haalden we indicaties dat jongeren doorheen de jaren zeventig hun vrije tijd in de eerste plaats met elkaar wilden doorbrengen en niet zozeer met een bepaalde activiteit. De overtuiging dat dit ook gold voor de jeugdhuiswerking leefde binnen de VFJ. De lagere ledenaantallen bij de verschillende ideologische federaties en het succes van individuele aansluitingen los van een contactgroep konden zelfs illustreren dat jongeren en jeugdhuisen afkerig waren van al te beheersende initiatieven. Was dat trouwens niet de reden waarom het jeugdhuiswezen eind jaren vijftig was ontstaan, naast de veel strakkere en vormende jeugdbeweging? Misschien keerde het jeugdhuis tijdens de jaren zeventig wel terug naar zijn ware aard, nadat de zuilen er tijdens de jaren zestig meer in hadden gezien dan het was. Maar dan blijft de vraag waarom het aantal erkende jeugdhuisen juist stagneert tijdens de jaren zeventig. En dit terwijl het nadrukkelijk vrijblijvender karakter op papier juist meer jongeren had moeten aantrekken indien de intuïties rond jongeren en vrije tijd klopten.

Misschien kunnen we dit verklaren te wijzen op de concurrentiële omgeving waarbinnen de jeugdhuisen vanaf 1973 opereerden. Hun populariteit hadden ze tijdens de jaren zestig immers niet alleen te danken aan subsidies of pedagogie maar ook aan de danswet, die hen bijna een monopoliepositie gaf binnen de vrijetijdsbeleving van minderjarigen. We stelden vast dat het aantal erkende jeugdhuisen stagneerde vanaf 1973, het jaar waarin de danswet werd aangepast en alleen nog gold voor jongeren tot zestien jaar. Vanaf dat moment taande het succes van de jeugdhuiswerking en vanaf het begin van de jaren tachtig kan men zelfs van een crisis spreken. Binnen deze context wou de jeugdhuissector zoveel mogelijk jongeren aanspreken. De drempel moest zo laag mogelijk zijn. Het belangrijkste was jongeren in het jeugdhuis te krijgen, vanaf dat moment was het pedagogische project al deels geslaagd. Het jeugdhuis moet er immers zijn om plezier te kunnen maken zonder dat er winst moet gerealiseerd worden of punten behaald, en dit vanuit de overtuiging dat dit professionele amateurisme bijdraagt tot de algemene vorming van de jeugdhuisbezoeker.

Ondanks de vrijblijvendheid wordt het jeugdhuis zo toch een oefenschool voor het leven en een pedagogisch verantwoord project. Het is deze visie, die ook vandaag nog leeft, die vooral tijdens de jaren zeventig is gevormd in de hoofden van jeugdhuismedewerkers, zuilgebonden verantwoordelijken, pedagogen en maatschappelijke werkers. De visie weerspiegelde een manier van leven binnen het jeugdhuis die al langer een realiteit was, namelijk sinds het einde van de jaren vijftig. Alleen werd deze manier van leven, in tegenstelling tot het einde van de jaren vijftig, nu wel positief beoordeeld.

* JAN-FREDERIK ABBELOOS (°1981) studeerde af als *master* in de geschiedenis aan de Universiteit Gent in 2003. Hij is momenteel verbonden als assistent aan de Vakgroep Nieuwste Geschiedenis van de Universiteit Gent, waar hij een proefschrift over de productieketting voor Katangees koper voorbereidt. Zwaartepunten van zijn onderzoek zijn verder globalisering, processen van (onder)ontwikkeling en naoorlogse jeugdhuiswerking.

Gebruikte afkortingen

AMSAB	Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging
Filped	Filosofisch-Pedagogisch Comité
JGM	(Dienst) Jongerengemeenschappen
KADOC	Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum
KJR	Katholieke Jeugdraad
KUL	Katholieke Universiteit Leuven
LFJH	Liberale Federatie van Jeugdhuisen
NDJ	Nationale Dienst voor de Jeugd
NJR	Nationale Jeugdraad
NeJR	Nederlandstalige Jeugdraad
RUG	Rijksuniversiteit Gent
SFJH	Socialistische Federatie van Jeugdhuisen
SFPOJ	Socialistische Federatie van Plaatselijk Open Jongerenwerk
VFJ	Vlaamse Federatie van Jeugdhuisen
VUB	Vrije Universiteit Brussel
YWCA	<i>Young Women Christian Association</i>